

Gamlebusa på Håland fotografert omkring 1910. Huset til venstre tilhører bnr. 2 og byggeår er ukjent. Huset til høyre tilhører bruk nr. 1 og ble oppført i 1868. Husene ser nesten identiske ut.

Per Terje Haaland:

Branntakster på Håland 1869

Vinteren 1868-1869 ble de to bøndene på Håland, brødrene Thore og Samuel – Bjødna-Tores to eldste sønner, enige om å forsikre bygningene på gardsbruka. Dette var selvsagt en trygghet for demselv og familiene om katastrofen skulle inntreffe. Det var også slik at dersom de skulle søke lån, ville långiver som regel kreve at husene på garden var forsikret. Dette var særlig viktig for Samuel som hadde store utgifter til nytt hus og låve, stall, fjøs og utstyr.

På denne tiden var det Norges brannkasse som var det viktigste forsikringselskapet, men rundt om ilandet var det også mange mindre og private branntrygdslag. Disse kunne tilby lavere premier og ble derfor valgt av mange, ikke minst av bøndene.

Fra branntakstprotokollene fra mars 1869 ser vi at det var svært lokale menn som utgjorde takstkommissjonen. Knud Moluf fra nabogarden var administrator. Han var oppnevnt til dette vervet etter at mangeårig administrator Asbjørn Frafjord døde i 1868. Erik Kommedal fra den andre nabogarden var også takstmann. Og i tillegg var grunneierene på Håland selv takstmenn i egen forretning! Normalt i Norges brannkasses takseringer var det blant tekstmennene en snekker, en maler og en murer. Vi må anta at ordningen i *Høgsfjord brannforsikringsforening* var bygd på tillit samt en slags selvjustis og gruppekontroll. I alle tilfeller ble da takseringsarbeidet billig.

Forsikringspremien var en engangsinnbetaling tilsvarende 1 Speciedaler pr. 100 Speciedaler forsikringssum, men premien kunne deles opp i terminer. Høgsfjord brannforsikringsforening ble etablert i 1863. Asbjørn Bjørnson Frafjord var takstadministrator fra starten helt til han døde i mars 1868, bare 49 år gammel. Ny administrator, Knud Olsen Moluf, hadde dette vervet til ut på 1880-tallet.

Før det ble mulig å forsikre hus og heim kunne en brann være helt ødeleggende for en familie. Det ble derfor etablert mer og mindre formelle *nabolag* (grannelag, be-lag) der medlemsgardene støttethverandre i vanskelige tider, f.eks. ved en brann. Håland var med i et nabolag sammen med Molaug og Kommedal. Så kanskje

en kan se på sammensetningen av takstkommisjonen som en videreføring av det gamle nabolaget.

Da Høgsfjord brannforsikringsforening var etablert i 1863, rekvirerte straks bøndene på Eikeskog, Bråland, Molaug og Frafjord takst og forsikring. Håland kom ikke med før i 1869 og Kommedal i 1873. I tiårene som fulgte ble det rekvirert omtakseringer etter hvert som nye hus ble bygd eller ombygd og utbedret. Vanlige gardstakster i Høgsfjord på 1860-70 tallet lå mellom 200 og 400 Speciedaler, av og til lavere og av og til høyere. Dersom bonden syntes at taksten ble for høy, ga vedtektene en mulighet for å sette ned forsikringsgrunnlaget. Samuel på Håland benyttet seg av dette, kanskje for ikke å få for høy premie å betale i en trang økonomisk situasjon.

I 1869 var det to bruk på Håland etter at garden ble delt noen år tidligere. Tore bodde i det gamle huset på Håland, mens Samuel året før hadde bygd nytt våningshus til sin familie. Tore hadde også løe med stall og fjøs. Samuel hadde på dette tidspunktet enda ikke bygd seg hus til dyr, avling og utstyr. Vi må regne med at de to brødrene begge brukte den gamle låven.

Det er mange små, interessante detaljer å lese i branntakstene. Bl.a. ser vi at nyhuset til Samuel nesten er en kopi av gamlehuset, både hva gjelder størrelse på bygningen og mht. rominndeling. Gamle foto viser også at disse to husene på Håland ser nesten identiske ut. Det viktigste i takstene er tydeligvis størrelse på bygningen og rom, samt informasjon om dører, vinduer, branntavler og ildsteder. Inventar og utstyr for øvrig ble på dette tidspunktet sjelden forsikret. Heller ikke er to mindre uthus på Tores bruk verdsatt. Kverna i Nordalsåna ble heller ikke taksert.

Den videre historie til våningshusene på Håland er som følger. Huset på bnr. 1 (Samuel) ble utvidet og påbygd i 1922 for så å bli revet i 1990 for å gi plass til et helt nytt våningshuset på dette bruket. Huset på bnr. 2 (Thore) ble revet i 1920 og nytt og større hus oppført. Dette huset står fremdeles på Håland. I kjelleren ser vi enda den gamle steintrappa som førte ned til kjelleren i gamlehuset.

Lengdemålene i takstprotokollene er oppgit i alen og tommer. 1 alen = 24 tommer = 63 cm. Begge husene var ca. 13,5 m x 7,5 m.

Viktigste kilder: Privatarkiv etter Høgsfjord brannforsikringsforening (Høgsfjord Gjensidige Branntrygdslag)

Jon Bergsåker 1983: Bygd og trygd.

Håland - branntakst bnr. 1 1869

No 182

Aar 1869 den 27de Marts blev der efter Rekvition af Samuel Thorsen Haaland Brandtaxationsforetning afholdt over hans Vaaningshuus. Foretningen bestyredes af Administrator Knud O. Moluf og Taxt-mænd var Thore Thorsen Haaland og Erik Halvorsen Kommedal.

Rekvirenten var tilstede og begjærede sit Vaaningshuus Taxeret og forsikret i Høgsfjord private Brandkasse og begjærede Foretningen fremmet.

Bygningen er udvændig 21 Alen og 20 Tommer lang og 11 ½ Alen bred og Høide 4 (??) Alen og er beklædt med Bordklædning og belagt med Tagsten og indbefatter 2 Stuer 2 Kammer samt Gang og Kjøkken.

Dagligstuen er opført af godt Byggetømmer og er 7 Alen lang og ligeledes bred med Høide 3 Alen 16 Tommer med 3 Fagsvinduer. Forsvarlig Brandtavle og en 2 Etagers Kakelovn. 2 Dører med Hengsler, en til Kammeret og en til Gangen.

Storstuen er ligeledes opført af nyt og godt Bygetømmer og er 7 Alen og 17 Tommer lang og 7 ½ Alen bred Høide 3 ¾ Alen med 3 -Fags Vinduer. Brandtavle og en Dør med Hengsler.

Det ene Kammer er og opført af godt Byggetømmer og er 7 Alen og 1 Tomme langt og 3 Alen og 4 Tommer bredt og 3 Alen og 15 Tommer høit med 2-fags Vinduer og en Dør med Hengsler.

Forsvarlig Brandtavle og en 2 Etages Kakelovn.

Det andet Kammer er opført af Stolper med Undtagelse af den ene ende der er opført af Tømmer. Udvendig beklædt med Bordmen ikke indvendig. Uden Gulv men Loft og en Dør med Hengsler og er 7 Alen 18 Tommer langt og 3 Alen bredt og 3 Alen 15 Tommer høit.

Gangen er 6 Alen lang og 4 ¼ Alen bred og 3 Alen 16 Tommer høi med Gadedør og en Dør til Kjøkkenet. Halvfags Vinduer paa hver side af Gadedøren.

Kjøkkenet er 6 ¼ Alen langt og 6 Alen og 9 Tommer bredt og høide 3 Alen 15 Tommer. En dør med Hengsler og halvfags Vinduer paa hver side af Døren.

Bygningen har en Skorsten med 2 Ildsteder og en stor Kjælder under Bygningen samt Bageroven i Kjælderen.

Og efter at have taget Bygningen i Oversigt blev den taxeret for 320 Spd – er tre hundrede og tyve Speciedaler.

Og da ikke nogen havde videre at bemærke ble Foretningen slutet og Protokolen underskrevet.

Men da Rekvirenten ikke ønskede den forsikret for mer enn 300 Spd blev den ifølge Planen om Brandvæsenet nedsat til 300 Spd – er tre hundrede Speciedaler.

Og da ikke nogen havde videre at bemærke blev Foretningens slutet og Protokollen underskrevet.

Knud O. Moluf

Erik Halvorsen Kommedal

Samuel T. Haaland - Rekvirent

Thore T. Haaland

Håland – branntakst bnr. 2 1869

No 181

Aar 1869 den 27de Marts blev der efter Rekvision af Thore Thorsen Haaland Brandtaxationforetninger afholdt over hans Vaaningshuus samt Ladehuus Fjøs og Stald. Foretningen bestyredes af Administrator Knud O. Moluf og Taxationsmænd som var T. Thorsen Haaland og Erik Halvorsen Kommedal.

Rekvirenten var tilstede og begjærede sine Huuse taxerede og forsikrede i Høgsfjord Private Brandkasse og begjærede Foretningen fremmet.

Hovedbygningen er udvendig 21 ½ Alen lang, 11 ¼ Alen bred og 9 Alen høi. Og er visst dels beklædt med Bordklædning. Og er tekket med Tagsten og indbefater 2 Stuer 2 Kammer Gang og Kjøken.

Dagligstuen er opført af godt Byggetømmer og er 7 Alen og 3 Tommer lang og 6 Alen 22 Tommer bred. Høide 3 Alen og 16 tommer med 3-fags Vinduer og en Dør med Hengsler samt forsvarlig Brandtavle og en 3 Etages Kakkellovn ogsaa opført af godt Byggetømmer.

Storstuen er 7 ½ Alen lang og 8 Alen bred Høide 3 Alen og 15 Tommer med 3-fags Vinduer og en Dør med Hengsler.

Det ene Kammer er og ligeledes opført af Byggetømmer og er 7 ½ Alen langt og 3 Alen og 18 Tommer bredt og 3 Alen og 15 Tommer høi med 2 halvfags Vinduer. Forsvarlig Brandtavle og en 3 Etages Kakkellovn og 1 Dør med Hengsler.

Det andet Kammer er og opført af godt Byggetømmer og er 7 Alen og 10 Tommer langt og 2 Alen og 14 Tommer bredt og 3 Alen og 8 Tommer høit med 1-fags Vinduer og en Dør med Hengsler.

Gangen er 6 Alen lang og 4 Alen bred og 3 Alen 16 Tommer høi med halvfags Vinduer paa hver Side af Gadedøren. Dør til Kjøkenet og Dørerne til Stuerne ere før beskrevne.

Kjøkenet er 6 Alen langt og 6 Alen 15 Tommer bredt og 3 Alen 16 Tommer Høit. Uden Loft med et fag Vinduer og en Dør med Hengsler.

Bygningen har en Skorsten med 2 Ildsteder og under Bygningen en stor Kjelder.

Ladehuuset er 19 Alen langt og 12 Alen bredt og 3 Alen 20 Tommer høit. Og inni Laden er et Fjøs der er 7 ¾ Alen langt og 8 Alen og 16 Tommer bredt. Stalden er 15 Alen lang og 8 ½ Alen bredt og 3 Alen høit. Laden er bordklædt og belagt med Tagsten på den ene side og belagt med Næver på den andre side.

Og efter at have taget Bygningene i nøie Oversigt blev dertaxeret saaledes

Hovedbygning for	300 Spd
Ladehuus, Stald og Fjøs	70 Spd

Til sammen	370 Spd
------------	---------

Da ikke nogen havde videre at bemærke blev Foretningen afslutet og Protokollen underskrevet.

Knud O. Moluf   Samuel T. Haaland

Rekvirent Thore T. Haaland   Erik Halvorsen Kommedal